

ЗАБУТИЙ ДОКУМЕНТ ДО БІОГРАФІЇ ХУДОЖНИКА ЛУКИ ДОЛИНСЬКОГО

(1745 — 10 березня 1824 року)

Пропонований документ — один із небагатьох, які зберігаються в архівах та рукописних відділах наших бібліотек, музеїв і чекають на своє оприлюднення, а водночас належного використання й узагальнення для наукових цілей. Документ ніколи не був друкований, хоч і згаданий у літературі. Однак наукова пізнавальність його безперечна. По-перше, йдеться про відомого в європейському мистецькому світі українського художника другої половини XVIII — перших десятиліть XIX ст. — Луку Долинського, по-друге — митець, багато часу присвячуючи церковному малярству, був тісно пов'язаний з першими особами Греко-Католицької церкви на західноукраїнських землях: Левом Шептицьким, Петром Білянським, Антоном Ангеловичем, Михайлом Гарасевичем, Іваном Гудзом та іншими, що вказує не лише на його безпосередні контакти, але й пряме зацікавлення церкви у високому мистецтві. По-третє — викладені у документі факти доповнюють біограму художника, засвідчують один із небагатьох живих фактів історичного єднання поділених українських земель. Лука Долинський своїм життям і діяльністю, незважаючи на кордони і різні політичні уклади імперій, — один із прикладів національної єдності земель Східної і Західної України: він народився у м. Білій Церкві, здобув художню освіту у Віденській академії мистецтв, мешкав у Львові, залишаючи у храмах Львова, Почаєва, Жовкви та інших містах і селах твори виняткової мистецької вартості.

Над рукописними актами та документами, в яких фігурує Л. Долинський, у різний час працювало чимало польських науковців, а також українських, серед яких М. Коссак, М. Голубець, І. Свенціцький, В. Островський, В. Вуйцик та ін. Володимир Островський, досліджуючи документальну спадщину Луки Долинського, у числі багатьох інших виявив витяг з протоколу Віденської академії мистецтв про навчання там молодого художника (*Schülerprotokoll vom Jahre 1766 bis 1784. Katalog N 2S /8*), метрику його одруження, численні згадки імені митця у записах священика Івана Гудза, який вів у Відні справи Львівської єпархії, а також в оригінальних листах і курен-

дах єпископа Лева Шептицького до священика Івана Гудза, врешті, договір про купівлю митцем оселі у Львові¹. Цей ряд згодом, очевидно, можна буде продовжити. Відділ рукописної та стародрукованої книги Національного музею у Львові імени А. Шептицького — винятково багата скарбниця писемних джерел для пізнання історії церкви, а водночас культури України (передусім земель Галичини), де на окрему увагу заслуговують кореспонденція галицьких ієрархів і акти архіву Івана Гудза².

За дипломатичною формою публікований документ належить до типових документів XVIII ст. Писаний 9 червня 1781 р. у канцелярії Львівської греко-католицької консисторії польською мовою від імени генерального адміністратора, єпископаноміната львівського, галицького і Кам'янця-Подільського Петра Білянського. За змістом він становить договір (контракт) купівлі-продажу нерухомого майна між єпископом-власником і Л. Долинським-покупцем. Цей документ відомий з копії на двох сторінках одного аркуша.

Договір (контракт) про купівлю-продаж садиби між П. Білянським і Л. Долинським стосується продажу землі, на якій містилася оселя (розташовувалася на колишній Святоюрській юридіці, офіційним власником якої був єпископ), що складалася з будинку (дворика) і прилеглої земельної ділянки (очевидно, городу). Садиба розташовувалася при вулиці, яка вела на Болоні Львова на Краківському передмісті аж до ґрунту Катапуцихи. Загальна площа земельної ділянки становила 6,300 ліктя. Будинок (дворик) складався з чотирьох кімнат. У ньому чи не вперше на постійно замешкав Л. Долинський разом із „дружиною і нащадками“. Як впливає зі змісту документа, на території садиби розташовувався ще якийсь будинок, що підлягав знесенню. Вартість цілої садиби згідно з контрактом становила 700 зл., з яких Л. Долинський заплатив 300 зл. готівкою (вніс до єпископської каси), а на 400 зл. зобов'язався намалювати для храму св. Юра, відповідно до „розміру нових вівтарів“, чотири ікони: „Покров Пресвятої Богородиці“, „Святий Микола“, „Святий Юрій-мученик“ і „Святі апостоли Петро і Павло“. Їх він мав виконати

¹ Островський В. Нове про художника Луку Долинського // Архіви України (К).— 1966.— № 2.— С. 39—45.

² Див. картотеки рукописних фондів музею, складені у 1970-х рр. Йосифом Гронським (латинські рукописи) і Олегом Купчинським (кириличні рукописи), а також розвідку: Паславський І. Іван Гудз як повноважний представник галицьких українців у Відні в 1773—1783 роках // Україна. Культурна спадщина, національна свідомість, державність. Ювілейний збірник на пошану Івана Патера.— Львів, 2008.— № 16.— С. 81—83.

³ Lobeski F. Opisy obrazów znajdujących się w kościołach miasta Lwowa. Cerkiew metropolitalna pod wezwaniem: ś. Jerzego-męczennika // Dodatek tygodniowy przy Gazecie Lwowskiej.— Lwów, 1853.— N 49 (24 wrześ.).— S. 194—195.

„стійкими кольорами“ і передати церкві протягом двох років. Згодом, описуючи пам'ятки, які зберігаються у храмі, Ф. Лобеський згадав усі чотири ікони, а отже, підтвердив виконання митцем своїх зобов'язань³. У контракті Л. До-

линський вимагав від контрагента упорядкувати садибу — знести хату Захарії, яка розташовувалася на ділянці, і звільнити від родини Граціалістів будинок (дворик), які його на час складення контракту замешкували.

1781. A^o Die 9. Junii
 Piotr Bielański Archidiacon Katedry
 Metropolitalny Wileński, Kustosz
 wakującego Biskupstwa Administra-
 tor generalny. y Nominat Biskup
 Lwowski, Halicki, y Kamienca
 Podolskiego.

№ Doku 58^{1/4}

Czynię wiadomo, komu o tym wiedzieć bę-
 dzie należało, iż mając na gruncie katedral-
 nym świętego Jerzego męczennika Lwowskim Dwor-
 ek w dwóch izbach y dwóch alkierzach przy drodze
 na Błonie idącej stoiący², gruntu od teyże wzdłuż na
 dół aż do wapniarki³ łokci sta dwanaście, wszczeg zaś także od tey drogi aż do między gruntu Katapucichi wdowy łokci
 piędziesiąt dwa y pół mający⁴, którego dworku, pan Łukasz Dolinski zżycząc sobie nabyć, prze[d]łożył mi swoje żądanie, co
 zważywszy że to bydź może bez uszczerbku intraty stoła biskupiego y owszem pewność procentu z czynszu gruntu tego,
 dla tego do żądania jego przychyliwszy się ten że dworek, to iest, sam budynek, jak jest ze wszystkim pomienionemu panu
 Łukaszowi Dolińskiemu, żonie y potomkom jego⁵ za summe złotych polskich siedmset przedaie, daie, daruie, y ustępuie,
 nie sobie, iako administratorowi, ani biskupom lwowskim, halickim y kamienieckim⁶, oprócz czynszu ziemnego z gruntu,
 który w wyrażonym zamiarze trzymać y posiadać będzie, złotych polskich szesnascie corocznie do kassy biskupiey płacić
 się mającego, także żeby podatki publiczne do skarbu cesarskiego przez niego opłacane były, pretensyi nie zostawuie, ani
 zachowuie/ a z wypłaconych zaraz przy odebraniu tego prawa do rąk moich złotych polskich trzysta, tym że samym instru-
 mentem tegoż pana Łukasza kwituie/ za resztę zaś, to iest złotych czterysta obrazów cztery do ołtarzów cerkiewnych kate-
 dralnych, to iest, ieden Protekcyi Matki Boskiej, drugi — S[więtego] Mikołaiia, trzeci — S[więtego] Jerzego Męczennika,

ani Biskupom Lwowskim, Halickim, y
 kamienieckim, oprócz Czynszu Ziemięgo
 z gruntu, który w wyrażonym zamiarze
 trzymać, y posiadać będzie, złotych polskich
 szesnascie corocznie do kassy Biskupiey pła-
 cić się mającego, także żeby podatki public-
 ne do skarbu Cesarzkiego przez niego o-
 placane były, pretensyi nie zostawuie, ani
 zachowuie, a z wypłaconych zaraz przy ode-
 braniu tego prawa do rąk moich złotych
 polskich trzysta, tymże samym Instru-
 mentem tegoż Pana Łukasza kwituie, za
 resztę zaś, to iest złotych czterysta obrazów
 cztery do Ołtarzów Cerkiewnych katedro-
 nych, to iest, ieden Protekcyi Matki Bo-
 skiej, drugi S. Mikołaiia, trzeci S. Jerzego
 Męczennika, y czwarty S. Apostołow Piotra
 y Pawła podług miary Ołtarzow nowych da-
 nych bydź mających kolorami łowatorski jak nay
 doskonałszy dla Chwały Boga, ordaży miarę, y
 szafły swego laty tu, w przeczyszczeniu lat dwóch
 odmalować, y do Cerkwi oddać, tenże Pan Łukasz
 Dolinski obowiązuie się, strzeżajac sobie, aby szala
 pa Zachariasza znieściona, y cały grunt w polsobity,
 sobie oddany bydź, y Dworek od Graціalistów, którzy ten
 w nim mieszkał, ewakuowany zastal, y na polnym
 wszelkich prawnych y nieprawnych, wsi, kłopotów, powozu
 y inpedymy, broniach y zabiegach bydź kłopotem tym Instu-
 mentem generalnym Biskupa zepisany, tym strzeżeniem, aby
 idący inay biskupiey nie odwołal się, do samey Biskupiey, naby-
 ciele, mał przedtym, mi bez wyrażonego konżensu Biskupa tego
 Biskupa nikomu przedawać y ustępować niemożny, y pol na
 tego Czynszu y nieważności przedany, Dalku Biskupa przy p.
 tegoż konżensu, w przeczyszczeniu lat dwóch, 1782. = Piotr Bielański
 Administrator generalny y Nominat Biskupa Lwowskiego, Halickiego, y
 Kamienca Podolskiego.

Загальний вигляд копії оригіналу договору

ДОКУМЕНТ

Договір про купівлю-продаж

Piotr Bielański¹
 archidiacon Katedry Metropolitalnej Wileńskiej,
 kustosz wakującego biskupstwa,
 administrator generalny y nominat biskup Lwowski,
 Halicki y Kamienca Podolskiego.

1781 A[nn]o Die 9 Junii.

Czynię wiadomo, komu o tym wiedzieć będzie należało, iż mając na gruncie katedralnym świętego Jerzego męczennika lwowskim, dworek o dwóch izbach y dwóch alkierzach przy drodze na Błonie idącej stoiący², gruntu od teyże wzdłuż na dół aż do wapniarki³ łokci sta dwanaście, wszczeg zaś także od tey drogi aż do między gruntu Katapucichi wdowy łokci piędziesiąt dwa y pół mający⁴, którego dworku, pan Łukasz Dolinski zżycząc sobie nabyć, prze[d]łożył mi swoje żądanie, co zważywszy że to bydź może bez uszczerbku intraty stoła biskupiego y owszem pewność procentu z czynszu gruntu tego, dla tego do żądania jego przychyliwszy się ten że dworek, to iest, sam budynek, jak jest ze wszystkim pomienionemu panu Łukaszowi Dolińskiemu, żonie y potomkom jego⁵ za summe złotych polskich siedmset przedaie, daie, daruie, y ustępuie, nie sobie, iako administratorowi, ani biskupom lwowskim, halickim y kamienieckim⁶, oprócz czynszu ziemnego z gruntu, który w wyrażonym zamiarze trzymać y posiadać będzie, złotych polskich szesnascie corocznie do kassy biskupiey płacić się mającego, także żeby podatki publiczne do skarbu cesarskiego przez niego opłacane były, pretensyi nie zostawuie, ani zachowuie/ a z wypłaconych zaraz przy odebraniu tego prawa do rąk moich złotych polskich trzysta, tym że samym instrumentem tegoż pana Łukasza kwituie/ za resztę zaś, to iest złotych czterysta obrazów cztery do ołtarzów cerkiewnych katedralnych, to iest, ieden Protekcyi Matki Boskiej, drugi — S[więtego] Mikołaiia, trzeci — S[więtego] Jerzego Męczennika,

64 „ВІСНИК ПІП” , ЧИСЛО 48

czwarty — S[więtych] Apostolów Piotra y Pawła podług miary ołtarzów nowych danych bydź maięcnych kolorami trwałemi iaknaydoskonaley dla chwały Boga, ozdoby mieysca, y zalety swego talentu w przeciagu lat dwoch odmalować y do cerkwi oddać ten że pan Lukasz Doliński obowiązuję się/ ostrzegaiąc sobie, aby chałupa Zachariasza zniesiona y cały grunt w possessyę sobie oddany był, y dworek od Gracialistów, który teraz w nim mieszkaia, ewakuowany został y na potym od wszelkich prawnych y nieprawnych czyichkolwiek przeszkod y impetycyi broniony y zastęponiany był, ktoremu tym instrumentem generalna ewikcyя zapisue się, z tym ostrzeżeniem, aby o żadney inney jurisdycyи nie udawał się, ale samey biskupiey należytą znał podległość, ani bez wyraznego konsensu biskupa tego dworku nikomu przedawać y ustępować nieważył się pod ut[ra]tą tego prawa nieważnością przedaży.

Datt[o] w Lwowie przy katedrze pomienionej [d]ie 9 mensis junii 1781.

Piotr Bielański,
administrator generalny y nominat biskup lwow[ski],
halick[i] y Ka[mieńca].

(Sigillum)

Ex cancellaria consistoriali de Leopoliensi Ritus Graeci Catolice.

Національний музей ім. А. Шептицького. Від рукописної та стародрукованої книги. Рк. л. N 147 (460925), арк. 4—4 зв. Копія на двох сторінках. Польська мова після клаузули інтитуляції вступного протоколу та на лівих полях двох аркушів додатковий напис „N[umer] Dому 58 2/4“.

Переклад

1781 [року], дня 9 червня.

*Петро Білянський¹,
архидиякон Віленської митрополичої катедрі,
охоронець вакантного єпископства,
генеральний адміністратор і львівський,
галицький і Кам'янець-Подільського єпископ-номінат.*

Доводимо до відома, кому про це належить знати, що маючи на львівській катедральній землі святого Юрія-мученика дворик з двох кімнат і двох бокових кімнат, який розташований при дорозі², що веде на Болоні, ґрунту від неї вздовж донизу аж до вапнярки³ сто двадцять ліктів, завширшки також від тієї дороги аж до межі ґрунту вдови Катапуцихи має п'ятдесят два з половиною лікті⁴, дворик котрого бажає придбати пан Лука Долинський. Він зголосив мені своє бажання. Зваживши, що це, можливо, не завдасть шкоди доходу єпископського столу і впевнености в прибутку із земельного чиншу, ми до цього бажання його виявили прихильність. Цей дворик, тобто сам будинок з усім, даємо, даруємо і відступаємо згаданому панові Луці Долинському, дружині і нащадкам⁵ його за суму сімсот злотих польських [і відступаємо] не собі як адміністратору, ані львівським, галицьким і кам'янецьким єпископам⁶. [Він], крім земельного чиншу від ґрунту, який у встановленому вимірі буде тримати і посідати, в єпископську касу щорічно сплачуватиме шістнадцять злотих польських, також ним повинні бути сплачувані публічні податки до цісарської скарбниці, аби зберігався [спокій], не було претензій. А з виплачених трьохсот злотих польських при отриманні того права в мої руки, тим самим способом того ж пана Луку квітую. А щодо решти, тобто чотиреста злотих [то передає їх у формі] чотирьох ікон для церковних катедральних вітварів, а саме: перша Покрова Божої Матері, друга — святого Миколи, третя — святого Юрія-мученика, четверта — святих апостолів Петра і Павла, які мають відповідати розмірам нових вітварів, мальовані якнайдосконаліше стійкими кольорами для хвали Господа, оздоби місця і достоїнства свого таланту той же Лука Долинський зобов'язується намалювати і до церкви передати впродовж двох років.

Застерегаємо, щоб хата Захарії була знесена і вся земельна ділянка у володіння передана, і будинок від Граціалістів, які у ньому тепер мешкають, був звільнений і згодом від усяких правних і неправних перешкод і поривань був захищений і загороджений, у чому тим способом ця генеральна записка записується, з тим, однак, застереженням, щоб до жодної іншої юрисдикції [власника] не вдавався, а тільки єпископству належну знав підпорядкованість, ані без чіткого дозволу єпископа цього дворика нікому передавати і відступати не наважувався під [карою] втрати того права [і] уневажнення продажу.

Дано у Львові на згаданій катедрі, дня 9 місяця червня 1781 [року].

Петро Білянський,
генеральний адміністратор,
львівський, галицький і Кам'янецький єпископ-номінат.

(Печатка)

Із канцелярії Львівської греко-католицької консисторії.

ПРИМІТКИ

¹ Петро Білянський (1736 — 29 травня 1798 р.) — греко-католицький священник, львівський єпископ (1779—1798). Перший представник білого духовенства на львівській кафедрі. Його призначення було наслідком церковної політики австрійського освіченого абсолютизму. Протягом своєї єпископської каденції П. Білянський досяг істотного поліпшення статусу церкви, зокрема у справах рівності з Римо-Католицькою церквою у Галичині (декрет від 13 жовтня 1782 р.), затвердження української мови як мови викладання у „Studium Ruthenum“ у Львові (1787—1809) (декрет від 1 листопада 1787 р.), також її вживання у церковних проповідях у роки цесарювання імператора Йосифа II (1765—1790). Він підготував пастирські листи українською мовою (Мозер М. Уживання української мови греко-католицькою церквою в Галичині // Мозер М. Причинки до історії української мови.— Харків, 2008.— С. 478—479). Намагався утворити Галицьку митрополію, ввести початкове навчання українською мовою (під опікою церкви). У двох останніх параграфах супліки до цесаря Леопольда II від 11 травня 1790 р. за підписом єпископів М. Рила і П. Білянського з цього приводу міститься вимога використання рідної мови (lingua nationalis) як викладової у народних і парафіяльних школах (Harasiewicz M. Annales ecclesiae ruthenae...— Leopoli, 1862.— P. 649—650; Франко І. Заходи коло просвіти в львівській дієцезії 1784—1792 // Збірник Історично-філософської секції Наукового товариства ім. Шевченка.— Львів, 1902.— Т. V.— С. 101). Водночас брав участь у відновленні деяких скасованих українських монастирів (Pelesz J. Geschichte der Union der ruthenischen Kirche mit Rom.— Würzburg; Wien, 1881.— Bd. 2.— S. 105; Андрохівич А. Львівське „Studium ruthenum“ // Записки Наукового товариства ім. Шевченка.— Львів, 1922.— Т. СXXXII.— С. 193). Й. Левицький називав П. Білянського „ревним оборонцем галицько- та угорсько-руського народу перед [папським] престолом, який ніколи не шкодував жодних зусиль, „щоб піднести культуру руської мови та освіту духовенства“ (Lewicki J. Das Schicksal der galizisch-russischen Sprache und Literatur, Kunst und Wissenschaft.— Wien, 1844.— S. 184). П. Білянському було близьке високого рівня церковне мистецтво.

² „...дворик з двох кімнат і двох бокових кімнат, який розташований при дорозі, що веде на Болоні...“ — цими словами вказано на розташування земельної ділянки (з будинком). Немає сумніву, що вона містилася на крайній північній частині земель Святоюрської юридики („катедральної землі святого Юрія-мученика“) за вул. Янівською (назва з 1805 р., тепер — вул. Шевченка) і костелом св. Анни. Розташування ділянки уточнюється: „при дорозі, що веде на Болоні“. Припускаємо, що йдеться про вул. Клепарівську (назва фігурує лише з 1805 р.), якою можна було дістатись на освоєні міські пустирі (болоні, луки, поляни, нерідко багністи), що наприкінці XVIII ст. починались уже за приблизно 300—400 м на північ (район за сучасним пивзаводом) від вул. Янівської. Очевидно, що ділянка розміщувалася на лівому боці вулиці, сягаючи на захід нижньої вул. Хорватської (створена вже наприкінці XIX ст.). Земельна ділянка була похилою, йшла „вдовж донизу“ і, напевно, видовжена на захід, впиралася своїми краями в ґрунт „вдови Катапуцихи“ (не відоме прізвище мешканки юридики з податкових реєстрів 1761 і 1768 рр.) та „вапнярку“.

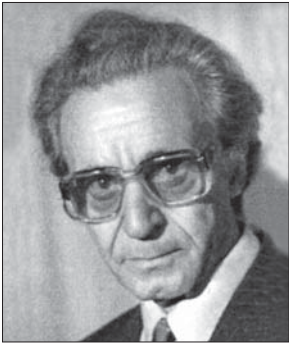
³ „...донизу аж до вапнярки“ — так визначається одна з меж земельної ділянки, яку купив Л. Долинський. Точне місцезнаходження цієї „вапнярки“ (яма з піччю для гашення вапна) вимагає додаткових досліджень. Ділянка цієї частини юридики, відповідно й купленої Л. Долинським землі, нині забудована. Розташовувалася „вапнярка“, найвірогідніше, на території між початковими рядами будинків, які тягнуться вгору Клепарівською та Хорватською вулицями, але не досягають підніжжя „Гори страт“. На одному із пізніх планів Львова (1877, вид. накладом К. Вільде) фіксується якийсь об'єкт на південному підніжжі згаданої гори, але впевненості у цій локалізації немає. Питання вимагає подальшого вивчення джерел і обстежень місцевості.

⁴ Величина „ґрунту [...] вздовж донизу аж до вапнярки сто двадцять ліктів, завширшки [...] має п'ятдесят два з половиною лікті“, отже, загальна площа була немалою, дорівнювала 120 x 52,5 (загалом 6,300) ліктя. За умов, що лікоть місцевої міри довжини, так званий львівський лікоть, дорівнював 73,2 см (Ісаєвич Я. Деякі питання української метрології XVI—XVIII ст. // Науковий інформаційний бюлетень АУ УРСР.— К., 1961.— № 2.— С. 10), то площа купленої Л. Долинським садиби становила 4611,6 кв. м або 46,1 ар.

⁵ „Дружині і нащадкам“. Знаємо, що дружина Л. Долинського називалася Катерина (з родини Савицьких), яка померла 1830 р. З нею художник мав восьмеро дітей, з яких четверо синів і чотири доньки. Михайло був парохом церкви на Знесінні під Львовом (помер 1854 р.), Іван — старшиною австрійського війська (помер 1849 р.), Лев — державним урядовцем (помер 1857 р.), Станіслав — скарбовим урядником (ще жив у 1863 р.). Троєх доньок митець видав за священників: отців Ганкевича, Шудлинського і Трембійського. З-поміж них були Катерина і Марія, а донька Олена померла дівчиною (Голубець М. Долинський.— Львів, 1924.— С. 4; Островський В. Нове про художника Луку Долинського // Архіви України.— К., 1966.— № 2.— С. 39, 43).

⁶ Л. Долинський, як зазначалося, давно контактував із львівськими греко-католицькими ієрархами, насамперед з Левом Шептицьким (1749—1779), за кошти якого навчався у Відні, а повернувшись до Львова 1778 р., взявся за написання ікон і в найближчі роки виконав ікону „Спас, великий архиєрей“ та шість круглих медальйонів з парами пророків, встановлених у вітварі по три над образами євангелістів (Островський В. Нове про художника Луку Долинського // Архіви України.— К., 1966.— № 2.— С. 42). Цей ряд продовжився такими іконами: „Зцілення сліпого“ та „Умивання ніг“. Відомі такі його празничкові сюжети, як „Благовіщення“ і „Богоявлення“, а також твори, виконані для храму св. Юра (Александрович В. С., Ричков П. А. Собор святого Юра у Львові.— К., 2008.— С. 189—192), які частково писалися вже за єпископа П. Білянського (1779—1798). Малювання „чотирьох ікон для церковних катедральних вітварів“, що перелічуються у контракті, належать до пізнішого проекту, що, як відомо, починався десь з кінця 1781 — 1782 рр.

Лариса КУПЧИНСЬКА

У листопаді цього року д. чл. НТШ (з 22 жовтня 1998 р.) у Словаччині та іноземному членові НАН України (з 2003 р.), відомому літературознавцеві, критику і бібліографу Миколі Неврлогу виповнилося 95 років.

М. Неврлий народився 15 листопада 1916 р. у Ростові-на-Дону в сім'ї засланого туди чеха Ярослава Неврлого та українки Ольги Рудинської — визначних педагогів. Після

війни з батьками повернувся в Україну, де здобув початкову освіту в Полтаві та Куп'янську і вступив до середньої школи в Харкові. 1933 р. сім'я Неврлих реемігрувала в Чехословаччину. Микола продовжував учитися в Ужгородській українській гімназії, а після окупації Закарпаття Угорщиною 1939 р. — в гімназії м. Ярослава (Польща). 1940 р. здобув атестат зрілості і вступив на славистичний відділ Німецького університету в Празі (Чеський університет тоді був закритий). Одночасно вивчав українську філологію в Українському вільному університеті (УВУ), де на семінарі Олександра Колесси опрацював тему „Еволюція лірики О. Олесея“. Основну частину підготовленої ним праці „Муза краси й національних ідеалів“ опубліковано в празькій газеті „Наступ“ (1943, ч. 1), а згодом її передруковано у львівському часописі „Нові дні“ (1943, ч. 12). Під час навчання в Празі М. Неврлий брав активну участь у роботі студентської Української академічної громади та Українського історично-філологічного товариства, на зборах яких зачитав низку доповідей.

1945 р. М. Неврлий успішно закінчив студії в обох університетах: у німецькому — за працю „Die huzulische Thematik in der ukrainischen Literatur“ він здобув звання „доктора філософії“, а в УВУ склав обидва „професорські іспити“. Проте післявоєнна чехословацька влада не визнала його дипломів, і молодому вченому довелося повторно складати іспити в Карловому університеті.

1947 р. М. Неврлий одружився з Лібушею Тесаржиковою з Чеських Будейовиць, наступного року подружжя переселилося в Брно. В університеті м. Брно він захистив дисертацію „Život a dílo Ivana Franka“ (1950), за яку вже вдруге здобув звання „доктора філософії“.

Франкова тематика стала провідною в науковому доробку вченого: їй присвятив 67 статей і монографію чеською мовою „Ivan Franko — ukrajinský básnik-revolucionár“ (Прага, 1952). Вивчав він також життя і творчість Тараса Шевченка: окремими книжками вийшли „Безсмертний Шевченко“ (Пряшів, 1954), „Taras Ševčenko — revolučný básnik Ukrajiny“ (Братислава, 1960; словачкою мовою).

1951 р. М. Неврлий разом із Орестом Зілинським видав у Празі чеською мовою антологію української поезії „Vítězit a žít“ („Перемагати й жити“), яка містить вірші 52 українських поетів від кінця XVIII ст. — до Другої світової війни. Упорядники включили до видання вступну студію, огляд перекладів поезії чеською мовою, коментарі до окремих віршів та біографічні довідки про кожного

поета. В книжці імена М. Неврлого і О. Зілинського не фігурують: тавро політичної неблагонадійності висіло над обома.

Від 1956 р. доля М. Неврлого була пов'язана з Братиславою, де спочатку працював у Науково-дослідному інституті педагогіки, укладаючи програми та підручники для українських шкіл Пряшівщини. 1964 р. його прийнято на роботу в Інститут словацької і світової літератури Словацької академії наук. Наступного року вчений видав покажчик „Bibliografia ukrajínik v slovenskej reči (1945—1964)“ (198 с.), який налічує 2 117 позицій. 1966 р. М. Неврлий захистив дисертацію на звання кандидата наук „Українська радянська поезія 20 років“. Праця чверть століття пролежала в рукописі, бо її висновки були надто сміливими для тодішніх умов.

У 1960-х рр. М. Неврлий став одним з найвидатніших популяризаторів української літератури у Словаччині. Десятки книжкових перекладів з української літератури виходили зі статтями й коментарями вченого. Про українських письменників він публікував статті та рецензії в чеській, словацькій і угорській періодиках, виступав по радіо, на конференціях і симпозіумах. Особливо тісною була його співпраця з Пряшівщиною.

У другій половині 1960-х рр., в умовах тимчасової лібералізації, М. Неврлий опублікував серію ґрунтовних статей про авангардні течії в українській літературі 1920-х рр. (футуризм, експресіонізм, неоромантизм, конструктивізм тощо), про репресованих письменників України 1930—1940-х рр. та письменників, які опинилися в еміграції (Михайла Драй-Хмару, Михайла Семенка, Дмитра Фальківського, Олександра Олесея та ін.). Тоді ж літературознавець впорядкував і видав у Пряшеві комплексні художньо-дослідницькі зібрання творів Богдана-Ігоря Антоновича „Перстені молодості“ (1966) та Д. Фальківського „Ранені дні“ (1969). Обидві книжки були позитивно сприйняті як у діяспорі, так і в Україні, і стали поштовхом та джерельною базою для видання у Києві творів цих письменників. В атмосфері демократичних процесів у Чехословаччині другої половини 1960-х рр. учений по-новому переглянув твори реномованих українських радянських письменників (М. Рильського, П. Тичини, В. Сосюри, М. Бажана), зокрема їхню ранню творчість, на яку надихали ідеї українського національного відродження доби УНР. У колах українських дисидентів студії М. Неврлого викликали справжню сенсацію й захоплення. Коли після серпня 1968 р. чехословацька цензура стала вилучати такі праці літературознавця з друку, він подався з ними у Польщу та Югославію, де були більш сприятливі умови. У середині 1970-х рр. М. Неврлий став однією із жертв „нормалізації“: його передчасно „відправили на пенсію“, звільнивши з роботи та обмеживши доступ до друкованих органів, які відтоді підлягали суворій цензурі.

Однак М. Неврлий не перестав працювати. Для словацької енциклопедії „Pugamida“ (статті були не підписані, бо їх авторами переважно були дисиденти) підготував кілька десятків статей про українських діячів культури. Статтями про Україну забезпечував закордонні енциклопедії, зокрема Енциклопедію українознавства, що видавалась у Сарселі. Майже чотири роки, не претендуючи на співавторство, працював над Словацько-українським словником Петра Бунганича. Багато